

РЕЦЕНЗІЇ

Монографія С.Б. Герашенка, О.І. Дельцової, А.К. Коломійцева, Ю.Б. Чайковського «Периферійний нерв (нейро-судинно-десмальні взаємовідношення в нормі та при патології)»

Застосування мікрохірургічної техніки до операцій на периферійних нервах наприкінці минулого сторіччя дозволило значно підвищити ефективність надання медичної допомоги постраждалим із травмами кінцівок і нейропатіями. Однак віддалені результати лікування таких хворих залишаються, на жаль, недостатньо задовільними. Безсумнівно, вирішення проблеми повноцінної регенерації нервових стовбурів лежить у площині фундаментального вивчення процесів, які відбуваються в цих органах після пошкодження, та пошуку методів направленої впливу на них. Монографія, що розглядається, присвячена узагальненню 25-річного досвіду авторів у вирішенні цієї проблеми.

З метою обробки експериментального матеріалу використали оригінальні методичні підходи. По-перше, автори не обмежилися традиційним вивченням лише нервових волокон, а розробили та застосували методики поєданого виявлення всіх структурних компонентів нерва: осьових циліндрів, нейроглії, сполучної тканини, мікрогемосудин. По-друге, застосовані методи (електронна мікроскопія, гістохімія, гістоензимологія, вивчення транспорту пероксидази хрому) дозволили зробити висновки про морфологічний субстрат тих фізіологічних процесів, які відбуваються в нервових стовбурах. По-третє, автори провели надзвичайно скрупульозну морфометрію та статистичний аналіз отриманих кількісних показників.

Результатом використання нових методичних підходів стало отримання принципово нових даних, які розширюють уявлен-

ня про патофізіологію травми нерва та намічають шляхи стимуляції процесів відновлення цих органів.

Автори монографії не є першими, хто звернув увагу на переважання сполучнотканинних оболонок (епі-, пері-, ендоневрія) над нервовими елементами в структурі нервового стовбура. Але їм належить пріоритет у визначенні вирішальної ролі сполучної тканини нервового рубця в процесі відновлення нерва. Автори переконливо довели, що характер новоутвореної сполучної тканини значною мірою визначає як мікроангіоархітектоніку, так і просторове розміщення та повноцінність регенерації нервових волокон. Ці дані стали основою для вироблення методу направленої впливу на сполучну тканину регенераційної невроми. Застосування інгібіторів протеолітичних ферментів (епсилон-амінокапронової, пара-амінометилбензойної кислоти) дозволило пригніченням активності протеолізу, макрофагічної та фібробластичної реакції знизити процеси формування щільного сполучнотканинного рубця. Патогенетично обґрунтованим виявилось також застосування токоферолу та гепарину як чинників, котрі покращили гемореологію та знизили вірогідність гемокоагуляційних ускладнень.

Вивчення холодової та токсичної нейропатії показало, що і за цих умов сполучнотканинні оболонки з розміщеними в них мікрогемосудинами відіграють вирішальну роль у розвитку патофізіологічних процесів у нейронах і периферійній нейроглії. Збільшення ємності інтраневрального геморуслу та проникності ендоневральних капілярів і венул ведуть до набряку сполучної тканини, зниження ефективності макрофагів ендоневрія пошкодження гемато-неврального бар'єра. Внаслідок цього розвиваються провідникові порушення, процеси демієлінізації, дистрофії та дегенерації частини нейронів у сегментарних центрах нерва.

Таким чином, вивчення нейро-судинно-

сполучнотканинних взаємовідношень периферійного нерва в нормі та за умов його пошкодження різного генезу дозволило авторам продемонструвати важливу роль сполучної тканини цього органа та запропонувати методи впливу на неї з метою покращення процесу регенерації. Отримані результати добре узгоджуються з теорією О.О. Богомольця про будову та особливі функції сполучної тканини, що дозволяє вважати її адептами авторів монографії.

Слід відзначити, що книгу написано гарною науковою мовою, її легко читати. Вона прекрасно ілюстрована – 195 рисунків

високої якості, 9 інформативних таблиць. Звичайно, монографія не охоплює всі аспекти проблеми відновлення периферійних нервів після пошкодження. До недоліків можна віднести деякі огріхи компонування матеріалу, занадто перевантажений список літератури (понад 800 найменувань), в якому відсутні деякі прізвища вітчизняних учених. Але ці неprincipові недоліки не знижують загальне позитивне враження.

Загалом рецензовану працю необхідно високо оцінити. Вона буде корисною як дослідникам у галузі фізіології та морфології, так і клініцистам.

В.М. Мороз